

PRIVACY EN DE OV-CHIPKAART

de visie van het College bescherming persoonsgegevens (CBP)

1. Inleiding

In het openbaar vervoer zal over enige tijd de OV-chipkaart worden geïntroduceerd. Deze op afstand uitleesbare kaart met het formaat van een bankpas is voorzien van een chip. Op de kaart kan een saldo in euro's worden geladen, maar ook een enkele reis, retour of abonnement worden geladen.

Met de introductie van de OV-chipkaart zal er sprake zijn van één kaart voor het gehele openbare vervoer; geen aparte treinkaartjes en nationale strippenkaart meer. Dit moet het reizen gemakkelijker maken en ook het zwartrijden tegengaan. Omdat de kaart bovendien dient als 'toegangssleutel' tot de stations, kan de introductie ervan bijdragen aan het terugdringen van overlast op perrons en in trein, tram, bus en metro.

De OV-chipkaart brengt nieuwe mogelijkheden met zich mee voor wat betreft het vastleggen van persoonsgegevens. Daarbij kan het gaan om reisbewegingen, d.w.z. om gegevens over gemaakte reizen, en om gegevens over het afnemen van andere diensten zoals de huur van een fiets of het gebruik van een taxi.

Waar reizigers thans van het openbaar vervoer gebruikmaken zonder dat per reis hun persoonsgegevens worden verwerkt, kan dat met de komst van de OV-chipkaart veranderen.

Voor verwerkingen van gegevens die tot een persoon herleidbaar zijn gelden de randvoorwaarden die door de Wet bescherming persoonsgegevens (WBP) gesteld worden. Bij de realisatie van de systemen waarmee zulke verwerkingen plaats vinden moet men dan ook rekening te houden met die randvoorwaarden. Dit geldt ook voor de OV-chipkaartsystemen.

De introductie van de OV-chipkaart is een belangrijke maatschappelijke ontwikkeling, die echter ongewenste neveneffecten kan hebben. Te denken valt aan gebruik van reisinformatie voor onverwachte doelen, hetgeen als inbreuk op de persoonlijke levenssfeer kan worden ervaren. Om zulke neveneffecten te voorkomen of te beperken, heeft het CBP enige standpunten geformuleerd over de omgang met de OV-chipkaartgegevens. Deze standpunten betreffen vooral verwerkingen van gegevens over gemaakte reizen.

De standpunten verhelderen de betekenis van enige WBP-bepalingen, zonder dat daarbij nog sprake is van een beoordeling van de systemen waarop de standpunten betrekking hebben.

2. Standpunten

2.1. Openbaar vervoer genieten zonder je naam op te geven

Uitgangspunt moet zijn dat men van het openbaar vervoer gebruik maakt zonder dat daarbij persoonsgegevens worden geregistreerd.

De niet op naam gestelde kaarten die vervoerders gaan introduceren moeten gebruikt kunnen worden onder faire voorwaarden: er mag geen situatie ontstaan waarin reizigers zich, bijvoorbeeld door prijsdruk, gedwongen zien om met gepersonaliseerde kaarten te reizen waar zij dit niet willen.

2.2. Reisbewegingenregistraties: vervoer

Het gebruik van een gepersonaliseerde OV-chipkaart brengt verwerkingen van persoonsgegevens met zich die essentieel afwijken van de huidige verwerkingen. Alle reisbewegingen kunnen worden vastgelegd. Anders dan voorheen wordt bijvoorbeeld van abonneenthouders informatie verzameld over het gebruik dat zij daadwerkelijk van hun abonnementen maken. Ook komen gegevens die betrekking hebben op meerdere soorten vervoer samen.

Verantwoordelijken mogen gegevens die tot personen herleidbaar zijn niet verwerken als de doelen van deze verwerkingen niet zijn vastgesteld. Gegeven die doelen moet er dan een formele grondslag voor de verwerking bestaan. De ondubbelzinnige toestemming van betrokkenen is zo een grondslag. Als die toestemming niet is verkregen, moet de betreffende verwerking noodzakelijk zijn om het doel van de verwerking te bereiken.

Grondslag voor het verwerken van gegevens over gemaakte reizen

Met de OV-chipkaart kan men transacties uitvoeren, bijvoorbeeld in verband met het afnemen van een openbaarvervoersdienst. Als het gaat om een gepersonaliseerde kaart worden daarbij tot de persoon herleidbare reisbewegingen verwerkt.

De verwerking van tot personen herleidbare gegevens over gemaakte reizen moet beperkt blijven tot hetgeen nodig is.

Het bestaan van niet op naam gestelde kaarten impliceert al dat het verwerken van persoonsgegevens ook in het 'OV-chipkaart tijdperk' niet noodzakelijk is voor het verzorgen van het vervoer. Dat betekent a priori dat er geen reden is om over te gaan tot het opslaan van reisbewegingen zodra betaling heeft plaatsgevonden. Echter, omdat verrekenende bedragen betwist kunnen worden en omdat er bij vertragingen claims ingediend kunnen worden, kan het voor sommige partijen nodig zijn om reisbewegingen van een persoon op te slaan en vervolgens te gebruiken. Voor de desbetreffende persoonsgegevens vervalt de verwerkingsgrondslag zodra het argument voor opslag en gebruik niet meer ter zake is (bijvoorbeeld doordat de periode waarin men een claim in kan dienen is verstreken).

Het verhinderen van onverenigbaar en/of onnodig gegevensgebruik

Bij verantwoordelijken beschikbaar gekomen persoonsgegevens moeten worden gebruikt in overeenstemming met het doel waarvoor ze werden verkregen.

Er moeten maatregelen worden getroffen om onnodige verwerkingen van persoonsgegevens te voorkomen.

Onnodig en onbedoeld gebruik van persoonsgegevens kan worden voorkomen door

- persoonsgegevens niet onnodig te verzamelen
 - niet vaker dan nodig reisbewegingen te relateren aan een persoon
- Via specifieke procedures en technologieën kan men de herleidbaarheid van reisgegevens beperken tot de noodzakelijke gevallen. OV-chipkaartsystemen moeten zodanig ingericht worden dat een koppeling tussen reisinformatie en persoonsinformatie alleen gelegd kan worden wanneer daar een concrete aanleiding toe is en dan alleen door wie er toe gerechtigd is.
- tijdige verwijdering van persoonsgegevens
- Om te voorkomen dat persoonsgegevens ingezet worden voor doelen waarvoor ze niet bestemd zijn, moeten gegevens waaruit het reisgedrag van individuele reizigers afleidbaar is zo spoedig mogelijk verwijderd worden of zodanig worden opgeslagen dat herleiding tot een persoon niet meer mogelijk is.

Informatieverplichtingen (vooral met betrekking tot reisbewegingen)

Op de vervoerders rust de verplichting om het publiek te informeren.

De vervoerders moeten aangeven welke persoonsgegevens voor welk doel worden verwerkt. Ook over de mogelijkheid om te reizen zonder dat de reiziger persoonsgegevens bekend hoeft te maken moet voldoende informatie verstrekt worden.

2.3. Reisbewegingenregistraties: marketing

Via de registraties die samenhangen met het gebruik van persoonsgebonden OV-chipkaarten zullen collecties van gegevens over het reisgedrag van het publiek ontstaan. Het is aanlokkelijk om deze gegevens te gebruiken voor fijnmazige marketingdoelen. Echter, omdat de gegevens in eerste instantie bestaan vanwege het uitvoeren van een vervoersdienst, is het bewaren en gebruiken ervan voor andere doelen niet zonder meer mogelijk.

Via de OV-chipkaart ontstaan er tot een persoon herleidbare gegevens over gemaakte reizen. Als er geen toestemming is gegeven voor het gebruik van deze gegevens voor marketingdoeleinden, zal van die gegevens alleen in geaggregeerde vorm gebruikt gemaakt mogen worden.

Omdat marketingactiviteiten doorgaans uitgevoerd kunnen worden op basis van groepskenmerken, is het CBP er niet van overtuigd dat het hier noodzakelijk is om tot personen herleidbare gegevens te verwerken. Waar de noodzaak van een gegevensverwerking voor het doel marketing niet aangetoond kan worden blijft als grondslag voor verwerking alleen toestemming over. Marketing op basis van te gedetailleerde gegevens over reisgedrag brengt voor degenen die voor een dergelijk gegevensgebruik geen toestemming hebben verleend, het risico mee van een al te persoonsgerichte benadering of van onfaire behandeling.